

การพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบสร้างสรรค์ในชุมชนเมืองคอง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเหนือของประเทศไทย

Developing a Creative Ecotourism Program in Muang Khong Community, Chiang Mai, Northern Thailand

ธัญญา พรหมบุรมย์*

Tanya Promburom

สำนักงานบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Office of Research Administration, Chiang Mai University

สุวิภา จำปาวัลย์

Suwipa Champawan

สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Multidisciplinary Research Institute, Chiang Mai University

*tanya.p@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบสร้างสรรค์ของตำบลเมืองคอง ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ในเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ประเมินแบบสอบถาม และประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียภายในท้องถิ่น เช่น หน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการท้องถิ่น ตัวแทนชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลและเรื่องราวเกี่ยวกับจุดดึงดูดแหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เพื่อจัดทำสื่อและโปรแกรมท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวประเมินผลความพึงพอใจมากที่สุดในการกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวก และที่พัก ส่วนความพึงพอใจด้านสัญญาณโทรศัพท์ การให้ข้อมูลของมัคคุเทศก์ ท้องถิ่นและการต้อนรับของเจ้าของที่พักอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้งานวิจัยพบว่า เมืองคองมีจุดแข็งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมมีศักยภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ การศึกษาครั้งนี้มีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวิจัยในพื้นที่ศึกษาโดยเน้นความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายระดับและชุมชน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เมืองคอง เชียงดาว เชียงใหม่

Abstract

This research aimed to support the small, rural northern Thailand town of Muang Khong in Chiang Mai Province, in developing a creative ecotourism program. This mixed-methods study utilized participatory action research, in-depth interviews, questionnaires, and brainstorming sessions with local stakeholders such as government officials, entrepreneurs, and community members who jointly organized the tourism program under study. The study gathered information about local tourism attractions that pertain to the area's history, way of life, and culture in order to create tourism-related media and programs.

The results revealed that volunteer tourists who participated in this study expressed their highest satisfaction with the area's tour programs in terms of activities, learning opportunities, and facilities. They also reported high satisfaction with cellular signal accessibility, tourism operators' competence in providing information, and accommodation hosts' hospitality. In addition, the results revealed that further identifying and strengthening Muang Khong's natural and cultural assets could attract more tourists. This study contributes to research-based tourism development in the study area by emphasizing collaboration between multilevel governance and the community.

Keywords : ecotourism, creative tourism, Muang Khong, Chiang Dao, Chiang Mai

บทนำ

ตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ หรือ “เมืองคอง” มีประชากรประมาณ 4,000 คน มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตปกครองทั้งหมด 6 หมู่บ้าน พื้นที่ทำกินบางส่วนติดกับป่าสงวนแห่งชาติเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวและเขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง เมืองคองอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเชียงดาวประมาณ 43 กิโลเมตร การเดินทางไปเมืองคองต้องผ่านด่านหน่วยพิทักษ์ป่าสบห้วยผาดั้ง เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถชมผีเสื้อสวยงามจำนวนมาก ระยะทางจากด่านฯ ถึงเมืองคองมีระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

คำขวัญของเมืองคอง คือ “ป่าเขียวขจี คนมีน้ำใจ ไปเที่ยวถ้ำ ชีช้าง ล่องแพ แล่งแพร์ปลาหมอ นครเมืองเก่า” ชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมชนเผ่า เช่น ไทยล้านนา ปกาเกอะญอ ลีซู ชาวบ้านยังมีการรักษาขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมและงานหัตถกรรมชนเผ่า เมืองคองมีแม่น้ำแดงไหลผ่านและเป็นจุดที่บรรจบของน้ำแม่แดงทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งปลา ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือทำเกษตรทำนาและทำสวนผลไม้ เช่น ปลูกส้ม มีธรรมชาติที่สวยงาม นักท่องเที่ยวสามารถชมวิวทุ่งนาและวิวดอยหลวงโดยเฉพาะช่วงหน้าหนาวนักท่องเที่ยวสามารถชมวิวดอยหลวงที่จุดชมวิวนอกจากนี้เมืองคองยังเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ในการยกทัพของพระนเรศวรไปสู่รบกับพม่า ปัจจุบันเมืองคองมีบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ วิวทุ่งนา ลำธาร มีร้านกาแฟในชุมชนให้บริการนักท่องเที่ยว มีบริการล่องแพไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมีอาหารท้องถิ่นที่ต้องมาลิ้มลองเป็นเมนูจากปลาหมอ เป็นปลาที่หากินได้เฉพาะในเมืองคองเท่านั้น

เมืองคองมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติที่งดงามแต่ที่ผ่านมายังไม่มีงานวิจัยและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม ชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่เห็นว่าหากมีการวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและสร้างสรรค์ในชุมชนให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยนำทรัพยากรที่มีในชุมชนทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนมาบูรณาการ มีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และมีการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็จะเกิดประโยชน์กับชุมชน ช่วยส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว สามารถต่อยอดพัฒนาสินค้าในชุมชนเป็นของที่ระลึกและของฝาก และเชื่อมโยงร้านค้าท้องถิ่นได้ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านอาหาร ร้านนวด เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาศักยภาพของพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวและรวบรวมองค์ความรู้ท้องถิ่นในการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อทดลองและพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพสำหรับชุมชนเมืองคอง

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ได้พัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวจากแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผสมผสานกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากแนวคิดการวิจัยดังกล่าวคำนึงถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มแรกเกิดมาจากการท่องเที่ยวทั่วไป (Mass Tourism) ที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่เคยสวยงามเสื่อมโทรมลง ต่อมาในทศวรรษ 1970–80s เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเดิมไปสู่ทางเลือกใหม่ คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) และได้รับการยอมรับว่าเป็นปรัชญา แนวคิด และขบวนการทางสังคมในการพัฒนาที่ยั่งยืน ในปี 1983 ประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทยได้นำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนและได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในกลางปี 1980 (Krapipat, 2019) องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในทุกรูปแบบ มีแรงจูงใจคือ การให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมดั้งเดิมที่แพร่หลายในพื้นที่ธรรมชาตินั้น ๆ ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ต้องสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีเป้าหมายหลักอยู่ 2 ส่วนคือ เป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายด้านชุมชน ในส่วนของเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกออกแบบมาเพื่อปกป้องความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศที่เปราะบางของพื้นที่ธรรมชาติ เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับความสวยงามของธรรมชาติในพื้นที่ และต้องดำเนินการตามเงื่อนไขเพื่อไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อธรรมชาติ ส่วนเป้าหมายด้านชุมชน เพื่อต้องการให้ผู้มาเยือนพื้นที่ได้ซึมซับวัฒนธรรมและเรียนรู้ขนบธรรมเนียมท้องถิ่นผ่านการมาใช้ชีวิตในชุมชนภายในพื้นที่ทางธรรมชาติ (Seub Nakhasathien Foundation, 2022) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยใช้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” อย่างเป็นทางการในปีพ.ศ. 2541 (Krapipat, 2019) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Saeng-Aran, 2024)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถือเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเนื่องจากทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ทางเลือกให้ทั้งชุมชนท้องถิ่น องค์กร และหน่วยงานที่บริหารจัดการตามพื้นที่ธรรมชาตินั้น ๆ (Chittangwattana, 1999; Seub Nakhasathien Foundation, 2022) ในขณะเดียวกันได้มีงานวิจัยต่าง ๆ (Subpibulphon, 2001; Kanthasan, 2002; Sarobol et al., 2002) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพบว่าหลายชุมชนยังมีปัญหาและผลกระทบในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งขาดที่เลี้ยงในการให้องค์ความรู้ที่ถูกต้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น งานวิจัยของ Sarobol et al. (2002) พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะทำให้เกิดศักยภาพแก่ชุมชน และเป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและก่อประโยชน์ด้านธุรกิจแก่คนในท้องถิ่น ผลของการท่องเที่ยวนี้ได้กระทบต่อฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และประเพณีของคนในท้องถิ่นที่ผ่านมาพบว่า หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนรวมทั้งผู้ประกอบการไม่มีความชัดเจนในเรื่องแนวคิดหลักการ วิธีการและกระบวนการ การกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น และการบริหารจัดการฐานทรัพยากร การแก้ไขปัญหาในบางเรื่องต้องอาศัยการวิจัยเพื่อหาคำตอบหรือทางเลือกที่เหมาะสม โดยเน้นให้ชาวบ้านเป็นผู้วิจัย ร่วมในการกำหนดกระบวนการ วิธีการ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยมีนักวิจัยที่เลี้ยงร่วมงาน จนกระทั่งชาวบ้านเกิดความมั่นใจในการร่วมสร้างองค์ความรู้ใหม่และกลายเป็นนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ Tantraseub (2023) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเคยเดินทางไปและรู้สึกชื่นชอบได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวยามราตรีอยู่ในสามอันดับแรกที่นักท่องเที่ยวเลือกมากที่สุด สำหรับกิจกรรมด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจพิเศษคือ การท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์หรือโฮมสเตย์ เชียงใหม่ถือเป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายในพื้นที่ต่าง ๆ ไม่กระจุกตัวเฉพาะภายในเมืองเชียงใหม่ งานวิจัยมีข้อเสนอแนะในการสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทางธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้มากขึ้น เพราะถือเป็นกิจกรรมทางเลือกตามแนวทางการท่องเที่ยวแบบวิถีใหม่และตอบโจทย์กระแสการเดินทางของคนในยุคปัจจุบันนอกจากนี้ ปัจจัยด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ รวมถึงความเป็นมิตรไมตรีของคนพื้นถิ่นเป็นเสน่ห์ทางการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญของจังหวัดที่สามารถนำมาสร้างกลยุทธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงงานวิจัยของ Techapongsatorn (2024) กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวต่างชาติอย่างมากในจุดหมายปลายทางของจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรม การต้อนรับ ปัจจัยทางธรรมชาติ การบริการ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การจับจ่ายใช้สอย และภาพลักษณ์ของอาหารท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มพฤติกรรมทางการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วง Low Season ในช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน ที่สอดคล้องกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดในการจัดให้มีกิจกรรมทุกเดือนตลอดทั้งปีและต้องการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในทุกอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวและอยู่พักนานขึ้น กระตุ้นเงินสะพัดทั้งในภาคบริการและการท่องเที่ยว (Radio Thailand Chiang Mai, 2024)

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เร่งยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยการสร้างระบบนิเวศทางการท่องเที่ยวใหม่ในปี 2567 ลดการพึ่งพานักท่องเที่ยวจำนวนมาก สร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง พัฒนาห่วงโซ่อุปทานร่วมกับพันธมิตรในอุตสาหกรรมฯ ให้พร้อมรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ รวมทั้งกระจายรายได้สู่ฐานรากอย่างทั่วถึง เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งมิติความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีภูมิปัญญา รวมถึงสร้างความมั่นคงทางการท่องเที่ยวด้วยการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับห่วงโซ่อุปทานที่มีคุณภาพและความยั่งยืน สอดรับกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น (Public Relations Department, 2023) และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสามารถพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรคของตนผ่านการมีส่วนร่วมในการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง โดยนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมลงทำกิจกรรมกับชุมชนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนในสถานที่จริง (Richards, 2011; Rungpipatthanaphong, 2015; Bangkok Business, 2016; Thampramon & Tehkhanmak, 2020)

ทั้งนี้งานวิจัยของ Taowan (2022) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่อรม จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนี้เกิดจากการรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกดอกไม้ร่วมกันพัฒนาแปลงดอกไม้ที่ปลูกเพื่อตัดขายให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน ภายหลังได้พัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลการท่องเที่ยว และมีข้อเสนอแนะว่าการส่งเสริมกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ประสบผลสำเร็จและยั่งยืนได้ต้องส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสื่อสารที่สามารถสร้างแรงจูงใจและสร้างความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ สามารถบอกเล่าถึงเรื่องราววิถีชุมชนที่ทรงคุณค่าให้นักท่องเที่ยว และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นกระบอกเสียงส่งต่อเรื่องราวการท่องเที่ยวชุมชนไปยังนักท่องเที่ยวอื่น ๆ มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อออนไลน์ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว และผู้ที่พบเห็นในสื่อออนไลน์มีความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้หรือต้องการที่จะมาเที่ยว รวมถึงให้ข้อมูลตรงกับสภาพความเป็นจริงของแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ด้านงานวิจัยของ Chantraprayoon & Trirat (2018) ในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานทรัพยากรในชุมชนแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียวที่ทางโครงการได้ทำไว้ในปี พ.ศ. 2556 เพื่อจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สืบเนื่องจากคนในชุมชนได้จัดตั้งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศตั้งแต่ปี 2542 เพื่อใช้การท่องเที่ยวช่วยดูแลรักษาป่าชุมชน แต่ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาและขาดแคลนพี่เลี้ยงเข้าไปดูแลเพิ่มพูนประสบการณ์ ประกอบกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศบ้านโป่งขาดความน่าสนใจ จึงเกิดการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวขึ้นใหม่ 2 โปรแกรมจากการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ (1) โปรแกรมทัวร์ศึกษาธรรมชาติและทำฝายชะลอน้ำ และ (2) โปรแกรมทัวร์ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและทำดอกไม้ประดิษฐ์ จากการทดลองนำเที่ยวแล้วรับการประเมินกิจกรรมพบว่า เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำและได้รับประสบการณ์จริงเป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ ด้านการมีส่วนร่วมพบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ ส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปจากการทบทวนเอกสารจะเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบสร้างสรรค์ที่มีการจัดการโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีภูมิปัญญาที่มีความสำคัญอยู่และควรต้องมึนักวิจัยที่เลี้ยงที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนอย่างเป็นระบบตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้เองและดำเนินการไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวคิดและปรัชญาของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งหากมีการนำภูมิปัญญาของชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมมาต่อยอดกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับชุมชน รวมทั้งจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ทดลองเรียนรู้ก็จะช่วยสร้างประสบการณ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวได้

ประโยชน์ที่ได้รับ

งานวิจัยนี้ทำให้เกิดโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบสร้างสรรค์ในชุมชนตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการเชื่อมโยงกับทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม สินค้าหัตถกรรม ร้านอาหารและร้านค้าท้องถิ่นในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ ตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
2. ขอบเขตด้านประชากรการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลหลักและมีส่วนร่วมในงานวิจัยคือ องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองคอง ได้แก่ นายก อบต. เจ้าหน้าที่ อบต. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่ ได้แก่ ที่พัก รีสอร์ท ร้านอาหาร ร้านค้า จำนวน 15 คน นักท่องเที่ยวอาสาสมัครที่เข้าร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า สุนัขพื้นบ้าน จำนวน 5 คน ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ จำนวน 5 คน ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีชุมชน ประเพณีวัดและพระธาตุที่เก่าแก่ในพื้นที่ นักวิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นคนในชุมชน จำนวน 15 คน
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษารัั้งนี้ได้ดำเนินงานวิจัยและทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2564

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เน้นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์กลุ่มและประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีการบูรณาการด้านการวิจัย การปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนวิจัย ปฏิบัติการ และประเมินผลการปฏิบัติ (Promburom et al., 2009) ผลวิจัยนำไปสู่การปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงงานวิจัยได้มีการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอาสาสมัครต่อโปรแกรมการท่องเที่ยวด้านการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยว แบ่งระดับความพึงพอใจเป็น 5 อันดับจากน้อยที่สุดไปหามากที่สุดดังนี้ มากที่สุด (5 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน)

การดำเนินการวิจัยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยผสมผสานมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 1 นักวิจัยได้รวบรวมข้อมูลร่วมกับตัวแทนชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากร ธรรมชาติ วัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นของพื้นที่เมืองคอง โดยมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ผู้รู้เกี่ยวกับประวัติชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เป็นต้น เพื่อรวบรวมจัดทำเป็นเรื่องราว นำมาเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว เช่น งานหัตถกรรม ประวัติชุมชน เป็นต้น รวมทั้งนักวิจัยร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้ช่วยวิจัยในท้องถิ่น ศึกษาสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว และจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชน หลังจากนั้นนักวิจัยได้จัดประชุมร่วมกับผู้รู้ในชุมชน เช่น ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโส เป็นต้น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเรื่องราวที่รวบรวมมาเพื่อนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว โดยคัดเรื่องราวเฉพาะที่เป็นไฮไลท์เพื่อนำมาจัดทำสื่อแนะนำให้กับนักท่องเที่ยว มีการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องแล้วมาจัดทำเป็นเรื่องราว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ จัดทำป้ายไวน์ลเสนอเรื่องราวตามแหล่งท่องเที่ยวทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ มีการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้รู้ในชุมชน และตรวจสอบภาษาอังกฤษโดยครูสอนภาษาอังกฤษชาวอเมริกัน หลังจากนั้นนักวิจัยร่วมกับตัวแทนชุมชนได้จัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวจำนวน 2 เส้นทาง และจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว จัดประชุมร่วมกับตัวแทนชุมชนเพื่อให้รับรู้และรับรองเส้นทางท่องเที่ยว และนักวิจัยได้ประชุมกับผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้ประกอบการที่พัก กลุ่มผ้าทอ กลุ่มทำสุราพื้นเมือง มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ตัวแทนจากองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้ช่วยวิจัยที่เป็นคนในตำบลเมืองคอง จำนวน 30 คน เพื่อประชุมเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยว การนำเสนอเรื่องราว เส้นทางท่องเที่ยว เพื่อชุมชนสามารถนำเสนอได้ด้วยตนเอง

การบรรลุวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 2 ในการทดลอง ประเมินและปรับปรุงโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน มีการดำเนินงานวิจัยดังนี้ นักวิจัยประชาสัมพันธ์โครงการนำร่องทดลองโปรแกรมท่องเที่ยว และรับสมัครนักท่องเที่ยวอาสาสมัครทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเพื่อร่วมทดลองโปรแกรมท่องเที่ยว จำนวนไม่เกิน 10 คน มีการปฏิบัติการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและให้นักท่องเที่ยวทำการประเมินโปรแกรมท่องเที่ยวด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์แบบประเมินโปรแกรมท่องเที่ยว และหลังจากนั้นนักวิจัยได้นำเสนอผลประเมินให้กับผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 50 คน เช่น กลุ่มตัวแทนชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจท้องถิ่น และหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองคองได้รับรู้ มีการระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยนักวิจัยได้นำผลจากการวิจัยมาพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวเพื่อให้ตรงตามความต้องการนักท่องเที่ยว นำโปรแกรมท่องเที่ยวที่ปรับปรุงแล้วส่งมอบให้ชุมชนและหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประชาสัมพันธ์ โปรแกรมท่องเที่ยวมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปเผยแพร่บนเว็บไซต์ รวมถึงผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร ร้านกาแฟ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถามทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบด้วยคำถามทั่วไป เช่น เพศ อายุ อาชีพของนักท่องเที่ยวอาสาสมัครทดลองโปรแกรมท่องเที่ยว การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อโปรแกรมการท่องเที่ยวในด้านการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา แสดงผลเป็นความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

1. ศักยภาพของพื้นที่เมืองคองมีจุดเด่นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้

1.1 พุงนา ธรรมชาติ และบรรยากาศที่เมืองคอง

เมืองคองเป็นเมืองที่สามารถมาพักผ่อนใช้ชีวิตแบบสโลไลฟ์ (Slow Life) พักโฮมสเตย์มองวิวพุงนาอยู่กับธรรมชาติ ใช้ชีวิตช้า ๆ เมืองคองมีทัศนียภาพธรรมชาติงดงาม อากาศบริสุทธิ์ ภายในตำบลเมืองคองไม่มีร้านค้าสะดวกซื้อเซเว่นอีเลเว่น (7-Eleven) หรือตู้กดเงินของธนาคาร (ATM) เมืองคองเป็นชุมชนเล็ก ๆ ในอ้อมกอดแห่งขุนเขา ตั้งอยู่ด้านหลังของดอยหลวงเชียงดาว หากมาเที่ยวในช่วงฤดูทำนาประมาณช่วงเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายนนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติและธรรมชาติที่สวยงามที่สວຍງາມมาก

1.2 การล่องแพไม้ไผ่ และทอดแหหาปลาลำน้ำแตง

เมืองคองมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จุดเด่น คือ มีภูเขาล้อมรอบและมีแม่น้ำไหลผ่านเมือง เป็นจุดที่บรรจบของน้ำแม่แตงทำให้เป็นอู่น้ำอุ่นน้ำ อาชีพหลักของชุมชน คือ ทำนา ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาป่าไม้ ส่งผลทำให้ธรรมชาติเมืองคองอุดมสมบูรณ์ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ ชาวบ้านยังมีวิถีชีวิตดั้งเดิม มีการใช้แหทอดหาปลาเชิงอนุรักษ์ และมีกิจกรรมล่องแพไม้ไผ่ที่ดำเนินการโดยกลุ่มชาวบ้าน บางครั้งเวลาล่องแพจะเห็นฝูงควายลงเล่นน้ำ วิถีธรรมชาติที่สวยงาม และนกหลากหลายชนิด

1.3 ปลาหมอและนกกระเต็นขาวดำใหญ่

ปลาหมอ ปลาเลียหิน หรือปลาไข่ เป็นปลาท้องถิ่นในลุ่มน้ำเชียงดาว ในทุก ๆ 1 ปีจะมีแค่ครั้งเดียวที่จะสามารถจับปลาหมอไข่ได้ซึ่งมีที่เมืองคองที่เดียว ชาวบ้านนิยมรับประทานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูวางไข่ (เดือนเมษายน-พฤษภาคมของทุกปี) จึงมีปริมาณจำกัด ทำให้ชุมชนเห็นประโยชน์ในการเพาะขยายพันธุ์เพื่อการอนุรักษ์และเพื่อเป็นอาชีพเสริม คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำมหาวิทยาลัยแม่โจ้ได้มาส่งเสริมการเพาะพันธุ์ปลาหมอให้กับชาวบ้าน นักท่องเที่ยวต้องมาลิ้มลองอาหารเมนูจากปลาหมอ ปลาที่หากินได้จากในเมืองคองเท่านั้น นอกจากนี้ปลาหมอยังเป็นแหล่งอาหารของ “นกกระเต็นขาวดำใหญ่” (Crested Kingfisher) ซึ่งเป็นนกหาตู้ได้ยาก เป็นนกประจำถิ่นในภูมิภาคเอเชียใต้ (Southern Asia) ขยายตัวไปทางตะวันออกจากอินเดียไปจนถึงเกาะญี่ปุ่น จึงเป็นที่ดึงดูดสำหรับนักดูนกที่ต้องการมาดูนกชนิดนี้ที่เมืองคองช่วงเดือนกรกฎาคม

1.4 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่น ๆ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำและน้ำตก ได้แก่ ถ้ำขี้หมี่และถ้ำออนมรดก ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อย มีความสวยงาม ถ้ำขี้หมี่ลักษณะเป็นถ้ำน้ำไหลผ่านในอดีตร ลักษณะหินงอกหินย้อยไม่เหมือนกับถ้ำอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีน้ำตกถ้ำเออะ เป็นน้ำตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง กิจกรรมเที่ยวถ้ำและน้ำตก ไม่สามารถจัดในช่วงฤดูฝน เนื่องจากเส้นทางเดินค่อนข้างลำบากและไม่ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว

1.5 จุดชมวิวยะเลหมอกเด่นที่วัดบ้านเมืองคอง

จุดชมวิวด้านทิศใต้เป็นจุดชมวิวก่อนขึ้นวัดและทะเลหมอกที่มีความสวยงาม อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปประมาณ 10 กม. เส้นทางไปจุดชมวิวก่อนขึ้นวัดเป็นทางดินสลับกับคอนกรีตในบางช่วง หน้าฝนการเดินทางค่อนข้างลำบากไม่แนะนำให้ทำกิจกรรมท่องเที่ยวเพราะว่าไม่มีทะเลหมอก แต่ในช่วงหน้าหนาวจะมีทะเลหมอกสวยงาม ส่วนคำว่า “เด่นทิว” มีที่มาจากในสมัยก่อนเมืองคองไม่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้เลย

ในอดีตครั้งหนึ่งมีการถ่ายทอดการชกมวยของเขาทราย กาแล็คซี่ ชิงแชมป์มวยเวทีระดับโลกที่คนไทยทั้งประเทศให้ความสนใจมาก ชาวบ้านเมืองคองได้พากันนำโทรทัศน์พร้อมแบตเตอรี่เดินขึ้นไปที่จุดชมวิวนี้นี้เพื่อรับชมการถ่ายทอดเนื่องจากเป็นจุดที่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้ จึงเป็นที่มาของชื่อเรียกจุดชมทะเลหมอกนี้ว่า “เด่นทีวี”

1.6 การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมืองคอง ได้แก่ วัดศรีกลาง เมืองเป็นวัดเก่าแก่วัดแรกของเมืองคอง และวัดใหม่มงคลธรรม ซึ่งมีพระธาตุเก่าแก่ศักดิ์สิทธิ์ และสามารถซื้อของที่ระลึกและเยี่ยมชมและเรียนรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมปกากะญอ ชมการสาธิตทำสุราพื้นบ้านที่มีส่วนผสมของสมุนไพรในท้องถิ่น มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาตั้งแต่บรรพบุรุษ ใช้ข้าวที่ปลูกในชุมชนมาทำแป้งข้าวหมกสำหรับทำสุราพื้นบ้าน และนำกากที่เหลือจากการต้มสุราไปเลี้ยงหมูเพื่อเพิ่มรายได้ การทำธุรกิจพื้นบ้านนี้สามารถเป็นตัวอย่างของการทำสุราพื้นบ้านแบบที่ไม่มีของเสียเหลือ หรือที่เรียกว่า “Zero Waste” ได้

1.7 กิจกรรมท่องเที่ยวตามฤดูกาล

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวเมืองคองในช่วงฤดูหนาว ประมาณช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม ในช่วงนี้นักท่องเที่ยวสามารถชมทะเลหมอก น้ำตก และถ้าได้ ส่วนในช่วงฤดูฝนประมาณเดือนพฤษภาคม-กันยายนช่วงนี้จะมีอาหารตามฤดูกาลอุดมสมบูรณ์ เช่น เห็ด หน่อไม้ หากนักท่องเที่ยวมาช่วงเดือนสิงหาคม-กลางเดือนตุลาคมช่วงนี้ทุ่งนาจะสวยงาม นักท่องเที่ยวสามารถมาทำกิจกรรม เช่น ดำนาในช่วงเดือนกรกฎาคม และเกี่ยวข้าวในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน ส่วนในช่วงฤดูร้อนปลายเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม นักท่องเที่ยวจะเห็นดอกมันฝรั่งหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “มันอะลู” บานสะพรั่งในทุ่งนาช่วงเดือนมีนาคม ทั้งนี้กิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถทำได้ตลอดปี ได้แก่ ล่องแพ ทอดแหหาปลา ชมวิถีชีวิตหมู่บ้านปกากะญอ การทอผ้าปกากะญอ และกินอาหารท้องถิ่นตามฤดูกาล

1.8 การจัดทำสื่อการท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

การจัดทำสื่อเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวในโปรแกรมท่องเที่ยวมีการจัดทำเป็นโปสเตอร์ 2 ภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดทำสื่อสั้น ๆ เฉพาะที่เป็นเรื่องราวจุดเด่น และนำไปติดตามจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระธาตุศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่ที่วัดใหม่ธรรมมงคล บริเวณที่ตั้งพระธาตุมีหลักฐานและเชื่อว่าเป็นที่พำนักขององค์พระนเรศวรมหาราชซึ่งยกทัพเดินทางมาจากอำเภอแม่แตง เข้าสู่ตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง และออกไปยังประเทศพม่า เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัดเก่าแก่คูเมืองคองที่วัดศรีกลางเมือง เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยงนำไปติดที่ชุมชนปกากะญอที่ยังมีการทอผ้าในหมู่บ้าน และเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำสุราพื้นบ้านถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษเป็นต้น

2. การจัดทดลองและประเมินโปรแกรมท่องเที่ยวเมืองคอง

2.1 การจัดทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวในเมืองคอง 2 วัน 1 คืน

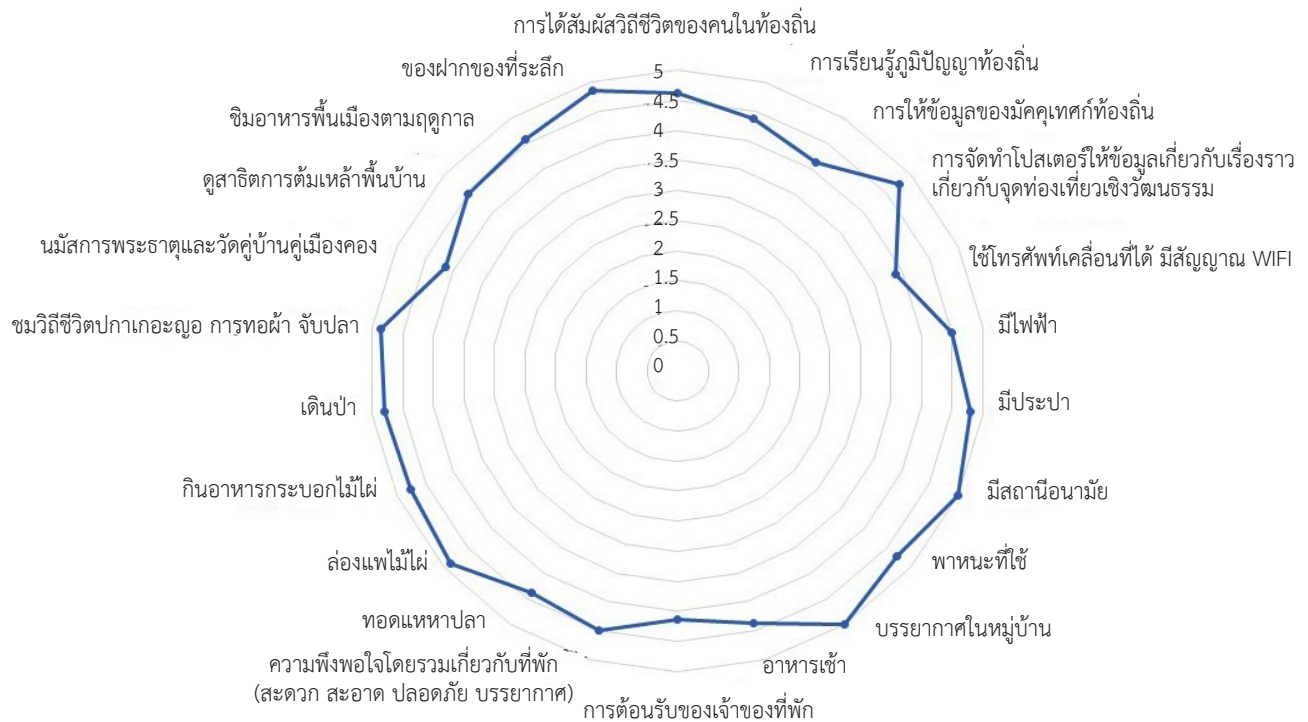
งานวิจัยได้จัดโปรแกรมทดลองการท่องเที่ยว 2 วัน คืน 1 ในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2564 เป็นช่วงปลายฤดูฝนต้นหนาว แบ่งโปรแกรมออกเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวจัดเป็นกลุ่มเล็กไม่เกิน 10 คน สำหรับรถตู้ 1 คัน มีโปรแกรมท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้กับนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ วันแรกได้มีการแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาสมัครออกเป็นสองกลุ่ม มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้นำทางและเล่าเรื่อง นักท่องเที่ยวกลุ่มแรกได้ทดลองเส้นทางโปรแกรมท่องเที่ยวธรรมชาติ นักท่องเที่ยวกลุ่มที่สองได้ทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมวัดเก่าแก่ในชุมชน นมัสการวัดศรีกลางเวียง วัดแห่งแรกของตำบลเมืองคอง และแวนมนัสการพระธาตุเก่าแก่คูบ้านคูเมือง และเยี่ยมชมหมู่บ้านปากเกาะญอ เยี่ยมศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าปากเกาะญอ ซื้อสินค้าของที่ระลึกชุมชน เรียนรู้การจับปลาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นของปากเกาะญอ ดูการสาธิตทำสุราพื้นบ้าน ส่วนโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาตินักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เยี่ยมชมถ้ำและน้ำตก หลังจากทำกิจกรรมนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มได้แวะพักผ่อนที่ร้านกาแฟ ชมวิวทุ่งนาและธรรมชาติ ช่วงเย็นนักท่องเที่ยวได้เดินเล่นเพื่ออุดหนุนสินค้าชุมชนแถวสะพานมิตรภาพลำน้ำคอง เป็นตลาดชุมชนขนาดเล็กมีขนมและอาหารท้องถิ่นจำหน่าย เช่น ไล่ฮั่ว ข้าวเหนียว หมูปิ้ง เป็นต้น ในช่วงเย็นนักท่องเที่ยวได้รับประทานอาหารเย็นที่ร้านอาหารชุมชน ชิมเมนูอาหารท้องถิ่นตามฤดูกาล และที่สำคัญคือ เมนูปลาหมอที่มีแห่งเดียวในตำบลเมืองคองในช่วงฤดูฝน

กิจกรรมวันที่สอง นักท่องเที่ยวอาสาสมัครทั้งหมดได้เรียนรู้การทอดแหหาปลาและล่องแพไม้ไผ่ นำโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และมีการชิมอาหารหาลมปลาเผาที่ทำโดยชุมชน พักผ่อนที่ร้านกาแฟนั่งชิว ๆ ชมวิวทุ่งนาและธรรมชาติ ภายในทริปนี้นักท่องเที่ยวอาสาสมัครได้มีประสบการณ์ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น ทอผ้า ทอดแหหาปลา เป็นต้น หลังจบทริปนักท่องเที่ยวได้ประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับตัวแทนชุมชนและนักวิจัย มีการประเมินแบบสอบถาม และประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวก่อนออกเดินทางกลับ

2.2 การประเมินและปรับปรุงโปรแกรมนำเที่ยวในเมืองคอง 2 วัน 1 คืน

นักท่องเที่ยวอาสาสมัครที่เข้าร่วมทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวมีทั้งหมด 8 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 5 คน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 3 คน ร้อยละ 62 เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 40–50 ปี จำนวน 6 คน มีช่วงอายุ 15–20 ปี จำนวน 1 คน และมีอายุช่วง 51–60 ปี จำนวน 1 คน นักท่องเที่ยวประกอบอาชีพครู พนักงานสถาบันการศึกษา มัคคุเทศก์ นักเรียน และ ผู้เกษียณอายุ

ผลคะแนนการประเมินของนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร พบว่า นักท่องเที่ยวประเมินความพึงพอใจเกือบทุกปัจจัยอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นเพียงบางปัจจัย เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนเกี่ยวกับสัญญาณโทรศัพท์ การให้ข้อมูลของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การต้อนรับของเจ้าของที่พัก และกิจกรรมนันทนาการ พระธาตุและวัดคูบ้านคูเมือง นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

นักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติมีความประทับใจเกี่ยวกับโปรแกรมทดลองท่องเที่ยวเมืองคอง ดังนี้คือ

- 1) ได้รับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำสุราพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพร การทอผ้า เป็นต้น
- 2) เมืองคองมีธรรมชาติสวยงาม เช่น แม่น้ำ ภูเขา ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีทิวทัศน์สวยงาม
- 3) เมืองคองมีบรรยากาศดี อากาศบริสุทธิ์
- 4) อาหารท้องถิ่นรสชาติอร่อย ทำจากวัตถุดิบธรรมชาติที่นำมาจากป่าและพืชผักสวนครัว
- 5) มีการนำเสนอวัฒนธรรมและธรรมชาติที่น่าสนใจ
- 6) การจัดทำโปสเตอร์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 7) คนเมืองคองมีอัธยาศัยดี
- 8) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น ล่องแพ ทอผ้า เดินป่า และทอดแหหาปลา
- 9) มีการจัดการนำเที่ยวที่ดี
- 10) มีความประทับใจมรดกท้องถิ่น
- 11) ห้องพักและห้องนอนดี
- 12) ได้สนับสนุนสินค้าที่ทำจากชุมชน

นักท่องเที่ยวได้มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโปรแกรมท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) มัคคุเทศก์ท้องถิ่นควรให้ข้อมูลและดูแลลูกค้าเพิ่มขึ้น มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว
- 2) มัคคุเทศก์ท้องถิ่นควรต้องคอยสังเกตนักท่องเที่ยวและดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ระหว่างเดินป่ามัคคุเทศก์ควรให้ความรู้เพิ่มเติม เช่น พืชสมุนไพร เป็นต้น

3) ควรพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นและมีกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น พัฒนาจุดชมวิวดรงที่มีสักการพระธาตุ มีกิจกรรมขายรูปเทียนดอกไม้ เป็นต้น

4) ควรดูแลความสะดวกสบายของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเดินป่ามีการเก็บขยะที่นำมากลับไปด้วย

5) ในการทำกิจกรรมทัวร์ป่าควรมีเส้นทางแบ่งระดับความยากง่ายของการเดินป่า เพราะนักท่องเที่ยวแต่ละคนสภาพร่างกายต่างกันบางคนเดินเก่ง/เดินไม่เก่ง เป็นต้น

6) ควรสร้างกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ในช่วงฤดูฝนและฤดูร้อน เช่น การเรียนรู้เรื่องควาย ชีควาย เรียนเรื่องการสานไม้ไผ่ การปลูกผัก ให้นักท่องเที่ยวได้ปลูกผัก รดน้ำ ดำนา เพื่อสร้างประสบการณ์ เป็นต้น

หลังจากจบการทดลองโปรแกรมท่องเที่ยว โครงการวิจัยได้รับความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวอาสาสมัครเขียนเกี่ยวกับประสบการณ์และโพสต์รูปภาพที่เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวเมืองคอนบนสื่อโซเชียลมีเดีย นักวิจัยได้ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่โพสต์บนโซเชียลมีเดีย เพื่อนำข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ไปใช้ในการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับตัวแทนชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวและโปรแกรมท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นถึงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวไทยอาสาสมัครท่านหนึ่งที่ได้โพสต์บนโซเชียลมีเดียเฟซบุ๊ก นักวิจัยจึงได้ขอนำข้อความที่นักท่องเที่ยวได้โพสต์ดังนี้

“เมืองคอนสถานที่ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวหลังเขาดอยเชียงดาวที่สวยงามจากที่ซึ่งครั้งหนึ่งเคยขับมอเตอร์ไซด์ไปเที่ยวแล้วไม่ทราบว่าต้องไปไหนต่อ จึงกินกาแฟร้อนน้ำแก้วเดียวเดินถอยรถขึ้นน้ำแดงแล้วเดินทางกลับ วันนี้มีโอกาสได้ไปเป็นนักท่องเที่ยวสาธิต จึงได้เห็นว่ามีเมืองลับแลแห่งนี้มากด้วยเสน่ห์และสวยงาม มากด้วยสมบัติทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้เรียนรู้ชุมชนแหล่งธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งที่ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืนและรักษาอัตลักษณ์ของเมืองคอนให้คงอยู่และงดงามตลอดไป หวังว่าเมืองคอนจะครองความงดงามและไม่เป็นเหยื่อของการท่องเที่ยวที่มุ่งสนองวัตถุนิยมจนเสียสมดุลในชุมชน และเป็นที่พิกัดกับคนที่มองหาความสงบและนั่งมองน้ำแดงที่ไหลผ่านอย่างสงบใจและมีความสุขกับธรรมชาติรอบตัวที่หาได้ยากจากแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่น...”
(นักท่องเที่ยวอาสาสมัครโพสต์บนเฟซบุ๊ก วันที่ 26 กันยายน 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

เมืองคอนมีศักยภาพด้านธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เมืองคอนสามารถทำกิจกรรมท่องเที่ยวล่องแพและทอดแหหาปลาได้ตลอดทั้งปี มีวิถีชีวิตชุมชน มีชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ เช่น ปกาเกอญอ ลีซู ชนเผ่าปกาเกอญอมีการอนุรักษ์งานหัตถกรรมชนเผ่าที่ยังทำกันอยู่ตามบ้านและมีศูนย์เรียนรู้การทอผ้า เมืองคอนเป็นแหล่งปลามอญที่หายากและมีแหล่งเดียวและเป็นแหล่งอาหารของนกกระเต็นขาวดำใหญ่ที่หายากทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เมืองคอน นอกจากนี้พบว่า นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในจุดหมายปลายทาง ได้แก่ การต้อนรับของคนเมืองคอน ปักจายทางธรรมชาติ การบริการ อาหารท้องถิ่น ซึ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มพฤติกรรมกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวด้วย

สอดคล้องกับงานของ Techapongsatorn (2024) งานวิจัยนี้ทำให้เห็นศักยภาพของพื้นที่ชุมชนเมืองคองว่าสามารถพัฒนาเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กัน ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมดั้งเดิมในพื้นที่ธรรมชาตินั้น ๆ ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวก็ต้องสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถือเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเนื่องจากทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ทางเลือกให้ทั้งชุมชนท้องถิ่นและองค์กรที่บริหารจัดการตามพื้นที่ธรรมชาตินั้น ๆ ที่ได้มีการอ้างอิงในงานของ Chittangwattana (1999); Krapipat (2019); Seub Nakhasathien Foundation (2022)

นอกจากนี้ บรรยากาศในเมืองคองมีความสมบูรณ์ของธรรมชาติที่โอบล้อมด้วยป่าไม้และขุนเขา มีอากาศดี มีทุ่งนาผืนใหญ่ และมีแม่น้ำไหลผ่านภายในเมือง เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวแบบสโลว์ไลฟ์ โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่มีน้อยเมื่อเทียบกับหน้าหนาว หรือที่เรียกว่า “Low Season” หากมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองคองในช่วง Low Season ก็สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในช่วง Low Season ได้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดเชียงใหม่และสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ที่ต้องการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ในช่วง Low Season ซึ่งตรงกับช่วงเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน (Radio Thailand Chiang Mai, 2024)

ทั้งนี้ ในการทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบสร้างสรรค์นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากที่ได้มีประสบการณ์ในการลงมือทำและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น ได้ทดลองและเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้ากะเหรี่ยง สอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยของ Richards (2011); Rungpipatthanaphong (2015); Chantraprayoon & Trirat (2018); Thampramon & Tehkhanmak (2020) นักท่องเที่ยวสามารถพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตนเองผ่านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง มีส่วนร่วมลงทำกิจกรรมกับชุมชนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนในสถานที่จริง

ข้อเสนอแนะจากการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวอาสาสมัครและการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และตัวแทนกลุ่มชุมชนเพื่อต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองคองให้มีศักยภาพมากขึ้นและสามารถนำโปรแกรมท่องเที่ยวไปใช้ในพื้นที่ได้จริง ข้อเสนอแนะเหล่านี้สามารถนำมาพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวและโปรแกรมท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นรูปธรรมได้ เช่น หน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่นอาจจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและการสื่อความหมายเพิ่มขึ้น ควรมีการพัฒนาต่อยอดงานหัตถกรรมชุมชนให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเพิ่มขึ้นเพื่อขายเป็นของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว ควรขอความร่วมมือนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในพื้นที่รวมถึงจัดทำกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีการอบรมการคัดแยกขยะสำหรับชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ มีกฎเกณฑ์สำหรับผู้ที่มาพักในการงดใช้เสียงในช่วงกลางคืนหลังสี่ทุ่มเพื่อไม่รบกวนนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบและต้องการสัมผัสบรรยากาศที่ดีในพื้นที่ ควรมีการจัดอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีสำหรับผู้ประกอบการบ้านพัก เป็นต้น

หน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่นควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างจุดดึงดูดเพิ่มขึ้น เช่น มีการสร้างจุดชมวิวในพื้นที่ มีการสำรวจเส้นทางเดินทางเดินป่าที่มีความยากง่ายเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้ เป็นต้น มีการรวบรวมข้อมูลบ้านพักและสถานที่ท่องเที่ยวในเว็บไซต์เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่จะมาพักในพื้นที่ มีการสร้างกิจกรรมทัวร์ที่สามารถทำได้ในทุกฤดูเพิ่มขึ้น เช่น การเรียนรู้เรื่องควาย ชีควาย เรียนเรื่องการสานไม้ไผ่ การปลูกผัก ให้นักท่องเที่ยวได้ปลูกผัก รดน้ำ ดำนา เพื่อสร้างประสบการณ์ เป็นต้น และมีการพัฒนาตลาดถนนคนเดินแถวสะพานมิตรภาพยามเย็นมีบรรยากาศแบบพื้นถิ่น มีการขายของที่ระลึกและอาหารวัฒนธรรมท้องถิ่นก็เป็นการสร้างและการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เมืองคองได้ด้วย รวมทั้งมีการนำเรื่องราวของปลามอญที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองคองมาสร้างอัตลักษณ์ เรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์ปลามอญก็จะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวมากขึ้น รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจที่พบเห็นข้อมูลเหล่านั้นได้ตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และเป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวที่สนใจมาเที่ยวและเรียนรู้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Taowan (2022)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้เป็นงานเพียงส่วนหนึ่งของโครงการยกระดับเศรษฐกิจสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล: U2T) ของชุมชนตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการนำร่องเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองคอง เนื่องจากโครงการมีกิจกรรมหลายอย่าง ทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและเวลาเกี่ยวกับการทดลองและพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวในพื้นที่ ทั้งนี้การจัดทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวมีต้นทุน เช่น ค่าเดินทาง ค่าเช่ารถตู้ อาหาร ที่พัก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น การสาธิตกิจกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น จึงทำให้มีข้อจำกัดในการทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวกลุ่มอาสาสมัครกลุ่มเล็กไม่เกิน 10 คน สำหรับรถตู้หนึ่งคัน ประกอบกับในช่วงที่ประกาศรับสมัครนักท่องเที่ยวใกล้เวลาจัดทดลองโปรแกรมท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวอาสาสมัครทั้งไทยและต่างชาติที่สนใจและว่างมาร่วมทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเพียงจำนวน 8 ท่านเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้มีการกระจายของกลุ่มอายุและอาชีพด้วย ทั้งนี้ในอนาคตองค์กรหรือหน่วยงานการศึกษาสามารถขยายผลและศึกษาต่อยอดผลจากงานวิจัยนี้ได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นงานส่วนหนึ่งของโครงการ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” ภายใต้โครงการยกระดับเศรษฐกิจสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล: U2T) ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้จะสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนตำบลเมืองคอง รวมถึงบัณฑิตศึกษาจบใหม่เข้าร่วมโครงการฯ และ Mr.Jeffrey Warner ที่ช่วยตรวจทานและแก้ไขบทความด้วยภาษาอังกฤษในบทความนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

References

- Bangkok Business. (2016). **Creative Tourism**. https://www.bangkokbiznews.com/pr-news/biz2u/215030#google_vignette
- Chantraprayoon, O. & Trirat, S. (2018). Community Participatory Development on Tourism Program and Creative Activities under Green Map Conception at Ban Pong, Sansai, Chiangmai. *Journal of Yala Rajabhat University*, 13(2), 230–243.
- Chittangwattana, B. (1999). **Sustainable Tourism Development Planning**. Chiang Mai University.
- Kanchanasinnon, K. (1993). **Structure and Access to Informal Economic Networks in Rural Areas**. Srinakharinwirot University.
- Kanthasan, S. (2002). **Tourists' Expectations and Satisfaction towards the Arrangement of the Environment and Tourism Activities: A Case Study of the Ruammit Village, Muang District, Chiang Rai Province**. Chiang Mai University.
- Krapipat, P. (2019). **An Analysis Framework for Sustainability of Ecotourism**. <https://ej.eric.chula.ac.th/article/view/64>
- Promburom, T., Klunklin, P. & Champawalaya, S. (2009). Community Readiness for Ecotourism Management in a Royal Project Development Site, Northern Thailand. *Kasetsart University (Social Science)*, 30(3), 338–346.
- Public Relations Department. (2023). **TAT Raises Tourism Standards in 2024, Accelerates the Recovery of Thai Tourism, Emphasizing Balanced and Sustainable Values**. <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/33/iid/198408>
- Radio Thailand Chiang Mai. (2024). **Chiang Mai Prepares to Organize Activities to Stimulate Tourism in the Low Season**. <https://radiochiangmai.prd.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/299377>
- Richards, G. (2011). Creativity and Tourism: the State of the Art. *Annals of Tourism Research*, 38, 1225–1253.
- Rungpipatthanaphong, S. (2015). Components of Sustainability for Creative Tourism: A Case Study of Amphawa Community, Samut Songkhram Province. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University*, 11(2), 115–140.
- Saeng-Aran, S. (2024). **Ecotourism**. <https://www.dnp.go.th/park/sara/tour/eco.htm>
- Sarobol, S., Wongtubtim, U. & Songpornvanich, S. (2002). **Community-Based Tourism: Concepts and Experiences**. Thai Research Fund.
- Seub Nakhasathien Foundation. (2022). **Ecotourism: Conservation Tourism that Integrates People and Nature as One**. <https://www.seub.or.th/blogging/knowledge/ecotourism>

- Subpibulphon, S. (2001). **Ecotourism and the Changes of the Karen Communities of Ban Mae Kang Luang and Ban Ang Kan Noi, Doi Inthanon National Park, Chiang Mai Province.** Chiang Mai University.
- Tantrasueb, N. (2023). The Demand of Thai Tourists to Travel to Chiang Mai According to the New Normal of Tourism. *Journal of Social Sciences, Srinakharinwirot University*, 26(2), 159–172.
- Taowan, P. (2002). **The Creative Tourism Development of Mueang Kaeo Subdistrict, Mae Rim District, Chiang Mai Province.** Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Techapongsatorn, A. (2024). Place Branding through Thai Films: A Case Study of Thai Films Usage Chiang Mai Province as Filmed Location. *The Journal of Social Communication Innovation*, 12(2), 148–158.
- Thampramon, P. & Tehkhanmak, K. (2020). Development of Creative Tourism Management Based on Cultural Capital to Community Economy of the Homestay Club for Farmers, Wiset Chaichan District, Ang Thong Province. *Silpakorn University Journal*, 40(1), 65–83.